

Lucie Bohdalová

Karel B. Müller: *Dobré vládnutí ve veřejném nezájmu. Lokální politické elity jako klíčoví aktéři demokracie*

Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 2018. 286 s.
ISBN 978-80-7419-271-5

Karel B. Müller ve své knize *Dobré vládnutí ve veřejném nezájmu. Lokální politické elity jako klíčoví aktéři demokracie* nabízí rozsáhlou kvalitativní studii tří mimo jiné velikostně srovnatelných českých obcí. Jedná se o bohatou a náročnou sondu do komunální politiky ČR, i díky dlouhodobému a extenzivnímu sběru dat. Autor nabízí široký vhled do prostředí vládnutí v obcích, vztahu zastupitelů ke svým voličům i nevoličům. Studie také poskytuje vhled do způsobů, jakým jsou vedeny politické debaty na místní úrovni. Nabízí rovněž pohled na to, jak lze rozvíjet obce moderním směrem v oblasti online i offline komunikace v rámci obce i mimo ni. Z teoretického hlediska se výzkum opírá o koncept občanské veřejnosti Alexise de Tocquevilla a o koncept zkoumání institucionálních změn Anthonyho Giddense.

Mnohopřípadová studie se zabývá obcemi Semily, Černošice a Hrádek nad Nisou. V otázce výběru případů je nutné vyzdvihnout, že všechny obce na jednu stranu spojuje srovnatelná velikost, počet obyvatel a vyhodnocení nedávného řízení radnice jako dobré vládnutí v ohledu míry její otevřenosti, snahy se modernizovat a rozšířit komunikační kanály s občany. Všechny tři obce se také těší nadprůměrné až výrazně nadprůměrné kvalitě života podle srovnání dat agentury Median (Boček a Cibulka 2018). Na druhou stranu, geografické rozdíly mezi obcemi jsou významnými determinanty složení jejich obyvatelstva a také jejich ekonomické síly: Černošice jako předměstí Prahy, Semily na severovýchodě Čech a Hrádek nad Nisou jako pohraniční sudetoněmecká oblast.

Ačkoliv zní dobré vládnutí jako navýsost normativní soud, v autorově pojetí se v tomto případě jedná o změny institucionálního nastavení obce, které mají spíše sloužit jako nástroj k efektivnímu projednávání, schvalování a následné implementaci politik, než že by se jednalo o „policies“ jako náplně politiky samotné. Semily, Černošice i Hrádek byly vyhodnoceny jako příklady dobrého vládnutí na komunální úrovni, jelikož nové vedení obce bylo ve své době schopno implementovat nové nástroje a opatření, jako transparentní zveřejňování smluv a dalších dokumentů, veřejných zakázek, zavedení interaktivního rozpočtu, posílení veřejné diplomacie obce, když došlo k modernizaci webu obce a zavedení rozsáhlejší nejen internetové komunikace, ale i úředních hodin radnice.

Jedním ze stěžejních poznatků autora je, že Češi se ani po 30 letech žití v demokratické společnosti dostatečně nenaučili umění politiky. Autor argumentuje, že občané mají touhu se politicky angažovat na komunální úrovni pouze v případech, kdy se jedná o zásah do jejich

bezprostředního žití, resp. okolí. Tento fenomén nazývá zkratkou „Not On My Backyard“, neboli „ne na mém dvorku“. Autor si tak klade otázku, jak prosadit veřejný zájem v prostředí nezájmu o věci veřejné a poznamenává, že v tomto ohledu jsou komunální záležitosti a předměty zájmu často jen prodlouženou formou reprezentace zájmu soukromého.

Jednou z metod výzkumu bylo také dlouhodobé zúčastněné pozorování z role zastupitele. To výzkum rozšířilo o poznatky, které by z nezúčastněné role byl výzkumník jen těžko schopen zjistit a zaznamenat. V tomto ohledu pokládám za největší přidanou hodnotu práce poměrně detailní a rozsáhlou studii komunikačních kanálů, které starostové a zastupitelé používají ke komunikaci s obyvateli obce a naopak.

Práce také přináší vhled do zastupitelského úřadu jako profese nebo řemesla a ukazuje, jak je výkon tohoto úřadu vnímán z pohledu zastupitelů a zastupitelek. Pro ty se jedná nejen o věc osobní hrdosti a prestiže, mít možnost ovlivňovat fungování obce a přispívat tak k jejímu zdárnému chodu, ale je to také náplň jejich dne, který nededikují placené práci, popř. rodině, jež však stále vyžaduje řadu schopností a kompetencí. Autor i z vlastní zkušenosti, poznamenává, že role zastupitele je nelehká v tom ohledu, že se stává osobou lidmi vyhledávanou převážně ve chvílích krize, kdy místní potřebují řešit problém nebo si postěžovat. Už méně se stává osobou, která jednoduše čerpá motivaci nebo sklízí od místních chválu. Zastupitelé jsou zahrnováni stížnostmi. Právě i proto poukazují na nedocení své práce.

Zúčastněné pozorování však do jisté míry pravděpodobně způsobilo, že autor reflektuje na otázky veřejného zájmu a dobrého vládnutí převážně z perspektivy svrchu dolů, tedy perspektivou zvolených zástupců. Na jednu stranu, rozhovory se 17 zastupiteli a 1 aktivním občanem „par excellence“ jsou skvělým metodologickým způsobem, jak uchopit výzkum politické participace na komunální úrovni. Na druhou stranu, tento metodologický přístup zapříčinil, že je občan často buď vyobrazen jako příliš politicky angažovaný, a to až za hranicí slušné únosnosti, sobecky politicky angažovaný – buď protože se stará jen o problémy, které se ho bezprostředně dotýkají, je až příliš „urputný“ a „křičící“ –, nebo se naopak politicky neangažuje dost. Obzvláště velké kritice jsou podrobeni občané Černošic, kteří jsou teoreticky předurčení k významné politické participaci na základě vysoké míry vzdělání a řadí se hlavně mezi vyšší střední socioekonomickou třídu. Přesto však neovládli umění politiky z pohledu autora tak, aby byli schopni za svoje zájmy bojovat diplomaticky, slušně a v alianci s liberálně demokratickými hodnotami, které respektují pluralismus, názorovou diverzitu a politickou soutěž. Takováto shrnutí jsou výsledkem spíše jednostranného líčení zastupitelů – mají ve studii, jako je tato, jednoznačně své místo, nicméně musejí být v tomto ohledu doplněna o dostatečné zohlednění veřejného zájmu, jak ho vnímají občané obce samotné.

Ve vztahu k dobré reprezentaci veřejného zájmu je nutná hlavně responzivita politického zastupitele vůči potřebám svých občanů, jak píše Anne Phillips (1998) v rámci konceptu politické přítomnosti. Tedy zastupitel musí naslouchat potřebám občanů, jak je artikulují, a je na něm, aby dokázal vytvořit komunikační kanály, díky kterým toho může dosáhnout. Nízká politická participace v ČR není způsobena tím, že by byli Češi příliš sobečtí a nezabývali se problémy svých spoluobčanů. Svůj podíl viny nese česká politika, komunální nevyjímaje, která dlouhodobě selhává v artikulaci témat, která považují občané za důležitá a která mají přímý i nepřímý dopad na jejich každodenní životy. Prostor politiky dlouhodobě okupují kulturní války a politici jsou od všedních problémů lidí příliš vzdáleni. Oddálení způsobují

mimo jiné i velice odlišné osobní charakteristiky a životní zkušenosti, které mají nebo nemají politici v porovnání s majoritou společnosti.

Velkým přínosem práce je také porovnání politické participace v obcích s vyšší a nižší úrovní vzdělání a různého socioekonomického rozdělení společnosti. Výzkum potvrdil, že vzdělání je jednou z determinantů úrovně politické participace, avšak autor dále uvádí, že „vysokoškolské vzdělání jistě posiluje občanské sebevědomí a asertivitu, nikoliv však schopnost sebeomezení [...]“ (Müller 2018: 254). Mimo jiné autor připomíná, že vysokoškolské vzdělání by mělo být doprovázeno socializací ve prospěch liberálních a demokratických hodnot. V závěru však shrnuje, že česká společnost v posledních 30 letech nedokázala vytvořit vzdělávací systém, který by byl schopen tyto hodnoty dostatečně podněcovat a ve studentech rozvíjet a pěstovat. Pohled na kvantitativní studie politické participace v ČR a podporu českých občanů hodnotám liberálně demokratickým nebo autoritářským však ukazuje, že vzdělání není jedinou proměnnou ovlivňující hodnotový systém v přístupech k politice. To, zda se stanu v mém hodnotovém přístupu autoritářem nebo liberálem, neurčuje jen moje vzdělání, nýbrž celková kvalita života jako taková. Ačkoliv samozřejmě souhlasím s autorem v důležitosti celkové společenské vzdělanosti a posilování občanské angažovanosti i s pomocí systému vzdělávání, musím poznamenat, že vzdělání není zárukou politické participace a zastávání liberálně demokratických hodnot. „K výraznému nárůstu extrémního voličského chování [...] dochází [v České republice] zejména ve čtvrtině obyvatel s nejnižší kvalitou života. Tento vztah lze ilustrovat na úrovni obcí. Ve dvacítce obcí s minimálně 1000 obyvateli, které mají nejnižší kvalitu života, je okolo 65–70 % neparticipujících či extrémních voličů. Ve dvacítce nejlepších obcí se naopak často zastoupení těchto voličů pohybuje jen okolo 40 %.“ (Prokop 2018: 85). Vzdělání je tak jedním z důležitých prostředků k tomu, jak kultivovat politickou participaci v ČR, ale není podmínkou jedinou.

Z komparativního hlediska by bylo velice zajímavé srovnatelný výzkum udělat v českých obcích s nízkou kvalitou života a dále tak analyzovat problémy, kterým čelí zastupitelé v obcích, jejichž každodenní úkoly a výzvy mají jinou podobu.

Literatura

- BOČEK, Jan a Jan CIBULKA. 2018. „Interaktivní mapa kvality života: nastavte si vlastní kritéria a podívejte se, ve kterých obcích se dobře žije.“ *iRozhlas*, 22. listopadu 2018. Cit. 31. ledna 2020 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/mapa-kvality-zivota-median-prokop-kscmspd_1811220600_jab?fbclid=IwAR2X7SWBU16ALJ5GftGHqjFFcayPoylXRfWgJtCjL6N7tiOmMMvtLOxFN70#content).
- MÜLLER, Karel, B. 2018. *Dobré vládnutí ve veřejném nezájmu: lokální politické elity jako klíčoví aktéři demokratizace?* Praha: Sociologické nakladatelství.
- PHILLIPS, Anne. 1998. *The Politics of Presence: The Political Representation of Gender, Ethnicity, and Race*. Oxford: Oxford University Press.
- PROKOP, Daniel. 2018. „Kvalita života: expertní studie Aspen Institute Central Europe za rok 2018.“ *Aspen Institute*. Cit. 31. ledna 2020 (https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/aspeninstitutece.org/uploads/2018/12/05_Kvalita-%C5%BEivota-KKC_2018_Brochure_CZ_Final-5.pdf).